

Polinkį į delinkventinį elgesį turinčių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės kokybės palyginimas

Violeta Blažytė¹, Saulė Raižienė²

¹ Mykolo Romerio universitetas, Socialinių technologijų fakultetas, Psichologijos institutas, Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, el. paštas v.blazyte@gmail.com

² Mykolo Romerio universitetas, Socialinių technologijų fakultetas, Psichologijos institutas, Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, el. paštas saule.raiziene@gmail.com

Anotacija. Naudojant tęstinio tyrimo duomenis, straipsnyje lyginama polinkį į delinkventinį elgesį turinčių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės su geriausiu draugu kokybė ir artimų draugų skaičius. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vaikinai yra labiau linkę į delinkventinį elgesį nei merginos. Į delinkventinį elgesį linkusių tiek vaikinių, tiek merginų draugystė su geriausiu draugu yra intymesnė ir pasižymi didesniu konfliktų ir išdavyščių skaičiumi, nei polinkio į delinkventinį elgesį neturinčių paauglių draugystė. Patikimumu ir globa šių dviejų paauglių grupių draugystė nesiskiria. Į delinkventinį elgesį linkę paaugliai turi daugiau artimų draugų, nei tokio polinkio neturintys paaugliai.

Esminiai žodžiai: *delinkventinis elgesys, paauglių draugystės kokybė, artimų draugų skaičius.*

Įvadas

Delinkventinio elgesio problematika

Nusikalstamas ir taisyklėms nusižengiantis nepilnamečių elgesys yra rimta daugelio šalių, tarp jų ir Lietuvos, visuomenės problema. Įvairiose Europos šalyse atlikti jaunimo nusikalstamumo kriminologiniai tyrimai suteikia pagrindą teigti, kad dauguma jaunuolių brendimo laikotarpiu yra padarę nusikalstamą veiką. Be teisminės atsakomybės veikų, vaikai ir paaugliai dar dažniau atlieka aibę kitų smulkių nusižengimų, kurie literatūroje dažnai įvardijami kaip „delinkventinis“ elgesys (Žukauskienė, 2006). 2009 m. ISRD Lietuvoje atlikto tyrimo metu buvo nustatyta, kad 79,7 proc. 7–9 klasės mokinių per pasta-

ruosius 12 mėnesių buvo atlikę bent vieną delinkventinę veiką. Taip pat yra nustatyta, kad delinkvencija ne tik trikdo paauglių socializaciją, bet ir tiesiogiai veikia kriminogeninius procesus valstybėje (ten pat). Nuo 5 iki 12 proc. paauglių, kurie yra linkę į delinkventinį elgesį paauglystėje, įsitraukia į pavojingus nusikaltimus suaugusiojo amžiuje ir tęsia juos toliau gyvenime (MacNeil et al., 2000). Dėl šių priežasčių delinkventinis paauglių elgesys yra aktuali ir būtina nagrinėti tema šiandienėje visuomenėje.

Delinkventinio elgesio priežastys

Nemažai teorijų siekia paaiškinti paauglių delinkventinį elgesį. Tačiau M. Siegelas ir L. Senna (1988, cit. pgl. Abromaitienė, 2006) pastebi, kad skirtingose teorijose delinkventinio elgesio kilmė aiškinama skirtingai: vienose teorijose teigiama, kad delinkventinio elgesio šaltinis yra pats individas, kitose delinkventinio elgesio priežastimi laikoma socialinė aplinka. Du pagrindiniai požiūriai, kuriais remiantis aiškinama delinkventinio elgesio etiologija, yra: T. Hirschio (1969, cit. pgl. Haynie, 2002) *Socialinės kontrolės teorija* (angl. *Social Control Theory*) ir E. Sutherlando (1947, cit. pgl. Haynie, 2002) *Skirtingų ryšių teorija* (angl. *Differential Association Theory*). Šios dvi teorijos remiasi skirtingomis delinkventinio elgesio motyvacinėmis prielaidomis (Haynie, 2002).

T. Hirschis (1969, cit. pgl. Welch, 1998) savo *Socialinės kontrolės teorijoje* delinkventinį elgesį apibūdina kaip silpnų socialinių ryšių rezultatą. Jis teigia, kad tapti delinkventu jokių motyvacinių veiksmų nereikia, vienintelė sąlyga yra socialinės kontrolės trūkumas, kuris leistų individui laisvai pasverti delinkventinio veiksmo pranašumus su to paties veiksmo galimomis pasekmėmis. T. Hirschis (1969, cit. pgl. Snijders, Baerveldt, 2003) teigia, kad stiprių socialinių ryšių turėjimas ir delinkventinis elgesys yra nesuderinami dalykai. Kuo paaugliai turi daugiau ryšių su draugais ir yra labiau prie jų prisirišę, tuo mažiau bus linkę į delinkventinį elgesį ir, atvirkščiai, asmenys, kurie turi mažiau socialinių ryšių, bus labiau linkę į delinkventinį elgesį. Šiam teiginiui prieštarauja E. Sutherlando (1974, cit. pgl. Haynie, 2002) *Skirtingų ryšių teorija*, kurioje teigiama, kad delinkventinis elgesys yra išmokstamas sąveikaujant su darnia ir artima draugų grupe, kurioje socializacijos procese individas perima nusistovėjusias ir delinkventiniam elgesiui pritariančias grupės nuostatas bei vertybes. *Skirtingų ryšių teorijoje*, kitaip nei *Socialinės kontrolės teorijoje*, delinkventiniam elgesiui pasireikšti svarbus ne socialinių ryšių turėjimas ar neturėjimas, o jų pobūdis ir turinys.

E. Sutherlando teorijoje pažymima, kad individas įsitraukia į delinkventinio pobūdžio veikas, kai teigiamų ir priimtinių nuostatų į delinkventinį elgesį draugų grupėje yra daugiau nei neigiamų (Haynie, 2002). T. Hirschis *Socialinės kontrolės teorijoje* teigia, kad individai paklūsta arba nukrypsta nuo socialinių normų dėl 4 elementų: prisirišimo, įsipareigojimo, įsitraukimo ir tikėjimo. Ypač akcentuojamas prisirišimo elementas. Manoma, kad paauglių, kurie yra stipriai prisirišę prie kitų (šeima, draugai, mokykla) elgesys ir veiksmai yra labiau suvaržyti, todėl jie yra mažiau linkę įsitraukti į delinkventinę veiką nei tie paaugliai, kurie neturi artimų ryšių su kitais. D. L. Haynie (2002) teigia, kad įvairūs

tyrimai patvirtina socialinių ryšių ir prisirišimo prie jų svarbą, mažinant delinkventinio elgesio tikimybę, tačiau šis teiginys nepasitvirtina, kai paaugliai yra prisirišę prie draugų, turinčių polinkį į delinkventinį elgesį. Tokiu atveju esamas prisirišimas skatina individą elgtis delinkventiškai, kaip ir teigiama E. Sutherlando teorijoje.

Skirtumas tarp T. Hirschio ir E. Sutherlando teorijų išryškėja kalbant ir apie delinkventinio elgesio prigimtį. T. Hirschis teigė, kad taisyklių laužymas ir delinkventinis elgesys yra natūralus, prigimtinis kiekvieno individo polinkis, priešingai, E. Sutherlandas manė, kad delinkventinis elgesys yra išmokstamas. R. L. Akersas (1996), antrindamas E. Sutherlandui, delinkventinį elgesį taip pat apibrėžia kaip socialinio mokymosi rezultata. Tačiau jis teigia, kad delinkventinis elgesys pasireiškia ne perimant draugų normas ir vertybes, o imituojant jų elgesį arba stebint draugų elgesio pasekmes (teigiamas arba neigiamas). Vėlesniais tyrimais nustatyta, kad individo delinkventinio elgesio pasireiškimui daugiau įtakos turi bendraamžių elgesys nei jų nuostatos apie delinkventinį elgesį (Warr, Stafford, 1999, cit. pgl. Haynie, 2002).

T. Hirschis (1969, cit. pgl. Welch) taip pat mano, kad delinkventinio pobūdžio veikas dažniau atlieka vaikinai nei merginos, nes jie yra mažiau prisirišę prie kitų žmonių. B. Houtzageris ir kt. (1999), nagrinėję delinkventinio 15–18 metų paauglių elgesio ir draugystės artumo ryšį, nustatė, kad vaikinai atlieka daugiau nusižengimų nei merginos. Vaikinų atliktų delinkventinio pobūdžio veikų skaičius beveik du kartus buvo didesnis nei merginų delinkventinio pobūdžio veikų.

Socialinės kontrolės ir skirtingų ryšių teorijos skirtingai apibrėžia pagrindines delinkventinio elgesio priežastis, tačiau abi šios teorijos pažymi socialinių ryšių svarbą delinkventinio elgesio pasireiškimui.

Draugystės kokybės svarba paauglystėje

Vienu iš svarbiausių socialinių veiksnių, susijusių su paauglio mąstymo, emocijų ir elgesio (tiek teigiamo, tiek neigiamo) formavimusi, yra laikoma draugystė su bendraamžiais. Draugystė leidžia patenkinti tokius socialinius poreikius kaip: bendravimas, pagalba, intymumas, pasitenkinimas ir kt. (Brody, 1993). Sąveika su bendraamžiais yra svarbi paauglių tapatumo formavimuisi. Draugai prisideda prie paauglio vertybių sistemos kūrimosi (Jackson, 1993, cit. pgl. Kroger, 2007). Artima draugystė yra socialinio palaikymo, švelnumo, naujų socialinių vaidmenų mokymosi šaltinis (Niebrzydowski, 1995), ji taip pat gali sustiprinti paauglio savivertę, tarpasmeninius igūdžius, apsaugoti nuo vienatvės ir depresijos (Nangle et al., 2003), gali būti adaptyvaus prisitaikymo visuomenėje ar elgesio problemų pavyzdys (Berndt, Keefe, 1995). Tačiau analizuojant paauglių draugystę reikia atkreipti dėmesį ne tik į tai, ar paaugliai turi draugų ar ne, bet taip pat svarbu ištirti draugystės kokybės bruožus (Furman, 1986, cit. pgl. Brendgen, 2001). W. W. Hartupas (1996) mano, kad draugystės kokybė yra netgi svarbesnis draugystės veiksnys už turimų draugų skaičių.

Tyrimai rodo, kad kokybiškas bendravimas bendraamžių grupėje yra siejamas su geresniu emociniu prisitaikymu (Gauze et al., 1996, cit. pgl. Brendgen, 2001), adaptyves-

niais socialinių problemų sprendimo būdais (Brendgen, 1999, cit. pgl. Brendgen, 2001), geresniais akademiniais pasiekimais (Bernt, Keefe, 1995, cit. pgl. Brendgen, 2001), sėkmingais suaugusiųjų santykiais, psichine sveikata, susilaikymu nuo asocialaus elgesio (Giordano, 1998). O žemos kokybės draugystė siejama su elgesio ir socialinėmis problemomis (ten pat).

Draugystės kokybei įvertinti taikomos įvairios metodikos. Jos kuriamos atsižvelgiant į tai, kad asmenys siekia draugystės su kitais, norėdami patenkinti tam tikrus socialinius poreikius, tokius kaip bendravimas, pagalba, intymumas, pripažinimas. Dažniausiai yra naudojami klausimynai, kuriuose paaugliai yra prašomi nurodyti tam tikro elgesio, kurį atlieka patys arba / ir atlieka jų draugai, pasireiškimo dažnumą (pvz.: pagalbos suteikimas ar gavimas probleminėje situacijoje, savęs atskleidimas santykiuose su draugu) (Brendgen, 2001). Plačiausiai naudojamas yra J. G. Parkerio ir R. S. Asherio (1989, cit. pgl. Pakalnienė, Barkauskienė, 2006) sukurtas *Draugystės kokybės klausimynas* (angl. *Friendship Quality Questionnaire*). Jie teigia, kad draugystė geriausiai gali būti suprantama, apibūdinant ją atskirais kokybės aspektais, tokiais kaip: patikimumas ir globa (t. y. kiek draugai rūpinasi vienas kitu ir teikia paramą), konfliktai ir išdavystė (t. y. kiek santykiuose atskleidžiamas nesutikimas, susierzinimas, nepasitikėjimas), partnerystė ir pramogos (t. y. kiek draugai kartu linksmai leidžia laiką mokykloje ir už jos ribų), pagalba ir patarimai (t. y. kiek draugai stengiasi padėti vienas kitam, sprendžiant kasdienes ar sunkias užduotis), intymus atsiskleidimas (t. y. kiek draugai atsiskleidžia vienas kitam) ir konflikto sprendimas (t. y. kiek sėkmingai yra sprendžiamos santykių problemos).

Polinkį į delinkventinį elgesį turinčių ir neturinčių paauglių draugystės kokybės ypatumai

Kadangi draugystė yra vienas svarbiausių socializacijos elementų paauglystėje, o delinkventinis elgesys veikia jaunuolių socializaciją, nagrinėti į delinkventinį elgesį linkusių ir nelinkusių paauglių draugystę yra ypač aktualu. Lietuvoje paauglių draugystės kokybė kaip atskiras tyrimo objektas dar nėra išsamiai nagrinėtas. Draugystės kokybės sąsajas su bendraamžių grupės priėmimu paauglystėje tyrė E. Pakalnienė ir R. Barkauskienė (2006), tačiau išsamesnių tyrimų, kuriuose būtų lyginama į delinkventinį elgesį linkusių ir nelinkusių paauglių draugystė, kol kas neatlikta.

Užsienio tyrėjų ir teoretikų, nagrinėjančių į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės kokybę, nuomonės išsiskiria. T. Hirschis (1969, cit. pgl. Haynie, 2002) *Socialinės kontrolės teorijoje* teigia, kad egzistuoja neigiamas prisiiršimo / įsipareigojimo draugams ir delinkvencijos ryšys. Paauglių delinkventų draugystę jis laiko problemiška, konfliktiška ir nestabilia. Taip pat mano, kad jai būdingas žemesnis tarpusavio pasitikėjimo ir saugumo lygis nei nedelinkventų draugystei. Šią nuomonę taip pat patvirtina L. Matlacko ir kt. (1994, cit. pgl. Marcus, 1996), R. Simonso ir kt. (1991, cit. Marcus, 1996) atlikti tyrimai, kurie parodė, kad paaugliai delinkventai patiria daugiau konfliktų ir mažiau artumo šeimoje ir santykiuose su draugais nei paaugliai nedelin-

kventai. M. Brendgenas ir kt. (2001) taip pat teigia, kad neigiamas draugystės kokybės suvokimas teigiamai koreliuoja tiek su paauglių rodoma, tiek patiriama santykių su draugais kritika bei konfliktais. Didesnis delinkventų tarpusavio draugystės nestabilumas ir konfliktų skaičius yra siejamas su elgesio, kognityviniais ir emociniais delinkventų bruožų skirtumais, palyginti su nedelinkventais (Marcus, 1996). Pvz., asocialūs ir agresyvūs paaugliai yra labiau nei neasocialūs ir neagresyvūs paaugliai linkę palaikyti įsitikinimus, pritariančius agresijos panaudojimui. Asocialūs ir agresyvūs paaugliai tiki, kad agresija yra pagrįstas ir teisėtas veiksmas, kad agresija didina savigarbą, padeda išvengti neigiamo įvaizdžio ir kad jų agresyvus elgesys neskaudina aukos (Slaby and Guerra, 1988, cit. pgl. Marcus, 1996). Paauglių agresyvus elgesys kelia sunkumų jų integracijai į neagresyvių paauglių grupę ir skatina socializuotis su tais bendraamžiais, kurie pritaria agresyviame elgesiui (Caims, Cairns, 1991, cit. pgl. Marcus, 1996). M. Claesas ir R. Simardas (1992) didesni konfliktų skaičių draugaujant su delinkventais aiškina bendraamžių atstūmimo ir išjuokimo baime, supratimo stoka, santykių nesaugumo su bendraamžiais jausmu.

R. F. Marcusas (1996), D. Brownfieldas ir K. Thompsonas (1991) savo atliktuose tyrimuose yra nustatę, kad paaugliai delinkventai yra mažiau pasitikintys ir ne tokie saugūs bendraudami su savo draugais. Priešingai, paaugliai, kurie teigė turintys draugų, su kuriais jaučiasi saugūs ir galintys atvirai kalbėtis bei pasitikėti jais, buvo mažiau linkę įsitraukti į delinkventinio pobūdžio veikas per paskutiniuosius 6 mėnesius (Mcelhaney et al., 2006). M. Brendgeno (2001) atliktas tyrimas taip pat parodė, kad kuo paaugliai atlieka daugiau probleminio elgesio veikų, tuo mažiau artima ir intymi yra jų draugystė. Kai kurie tyrėjai taip pat mano, kad paaugliai delinkventai turi mažiau artimų draugų nei nedelinkventai, o jų draugystė trunka trumpiau nei nedelinkventų draugystė (Claes, 1992).

Vienas iš galimų prastesnės delinkventų draugystės kokybės aiškinimų yra socialinių gebėjimų, reikalingų artimai ir intymiai draugystei užmegzti, stoka. Kuo draugystė yra artimesnė, tuo daugiau pastangų ir socialinių įgūdžių reikia norint ją išlaikyti. Manoma, kad santykiai, kurių pagrindas yra tik delinkventinių veiksmų atlikimas kartu, nereikalauja daug pastangų ir socialinių sugebėjimų, todėl ir draugystė tarp delinkventų yra ne tokia artima ir intymi (Hirschi, 1969, cit. pgl. Haynie, 2002).

Priešingai nei T. Hirschis (1969, cit. pgl. Haynie, 2002), kuris teigė, kad draugystė tarp delinkventų nėra kokybiška emociniu lygmeniu, nes šie paaugliai neprisiriša prie savo bendraamžių, E. Surherlandas (1996, cit. pgl. Houtzager, 1999) mano, kad paauglių delinkventų tarpusavio prisirišimas nėra kuo nors išsiskiriantis nuo nedelinkventų ir santykiai tarp paauglių delinkventų yra tokie pat draugiški, socialūs bei šilti kaip ir tarp paauglių nedelinkventų.

B. Houtzageris (1999), tirdamas delinkventinio elgesio ir draugų artumo ryšį, nerado jokių statistiškai reikšmingų skirtumų, kuriais remiantis galima būtų teigti, kad į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė yra mažiau intymi ir artima nei į polinkio į delinkventinį elgesį neturinčių paauglių draugystė. Jo atliktame tyrime paauglių su-

vokiamo ryšio su draugu intymumas nebuvo neigiamai susijęs su delinkventinio pobūdžio veikų skaičiumi per paskutiniuosius 12 mėnesių. Netgi priešingai, buvo pastebėtas nežymus aukštesnis suvokiamo intymumo lygis tarp paauglių, kurie atliko daugiau delinkventinio pobūdžio veikų per paskutiniuosius metus, nei tarp tų paauglių, kurie atliko mažiau delinkventinių veikų. P. C. Giordano ir kt. (1998), lygindami delinkventų ir nedelinkventų draugystę, nustatė, kad tie paaugliai, kurie yra labiau linkę į delinkventinį elgesį, pasižymi aukštesniu atsiskleidimo lygiu, lojalumu susidūrus su problema. Tiesa, konfliktų lygis tarp paauglių delinkventų buvo didesnis nei tarp nedelinkventų, tačiau, tyrėjų nuomone, tai jiems netrukdo sukurti kokybiškos draugystės.

Priešingai nei M. Claesas ir R. Simardas (1992), kurie teigė, kad delinkventų draugystė trunka trumpiau nei nedelinkventų draugystė, P. C. Giordano (1995), atlikęs tyrimą, nerado jokių statistiškai reikšmingų draugystės trukmės skirtumų tarp delinkventų ir nedelinkventų. Tuo tarpu B. Houtzageris (1999), priešingai nei M. Claesas ir R. Simardas (1992), kurie teigė, kad į delinkventinį elgesį linkę paaugliai turi mažiau artimų draugų, pastebėjo, kad į delinkventinį elgesį linkę paaugliai turėjo nežymiai, tačiau daugiau artimų draugų nei į delinkventinį elgesį nelinkę paaugliai.

Požiūris, kad į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė nesiskiria nuo į delinkventinį elgesį nelinkusių paauglių draugystės, remiasi tuo, kad paaugliai delinkventai turi tokius pat gerus socialinius gebėjimus kaip ir paaugliai nedelinkventai, o jų santykiai, užmegzti su bendraamžiais, yra tokie pat stabilūs ir teikiantys pasitenkinimą kaip ir nedelinkventų (Wiatrowski et al., 1981).

Kadangi užsienio tyrėjų ir teoretikų nuomonės dėl draugystės kokybės į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinio neturinčių paauglių draugystės išsiskiria, o Lietuvoje į delinkventinį elgesį linkusių ir nelinkusių paauglių draugytės panašumai ir skirtumai dar nėra išsamiai išnagrinėti, šio **tyrimo tikslas** – palyginti polinkį į delinkventinį elgesį turinčių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės su geriausiu draugu kokybę bei artimų draugų skaičių.

Metodika

Tyrimo dalyviai

Šiame tyrime analizuojami tęstinio tyrimo „Politinės socializacijos raida nuo paauglystės iki jaunystės: piliečių politinio tapatumo formavimosi mechanizmai Lietuvoje“ I matavimo (2008 m.) duomenys. Tiriamųjų imtį sudarė 2638 15–19 (M = 17, SD = 1,15) metų paaugliai: 1482 vaikinai (56,18 proc.) ir 1156 merginos (43,82 proc.), besimokantys aštuoniose Klaipėdos apskrities pagrindinėse mokyklose ir gimnazijose.

Įvertinimo būdai

Paauglių delinkventiniam elgesiui įvertinti buvo naudojama probleminio elgesio skalė, kurią sudarė mokslinių tyrimų projekte „Politinės socializacijos raida nuo paauglystės iki jaunystės: piliečių politinio tapatumo formavimosi mechanizmai Lietuvoje“ dalyvaujantys

tyrėjai, remiantis B. Kracke'u ir M. Heldu (1994). Pateiktais klausimais buvo vertinamas paauglių elgesys, kuris iš suaugusiųjų pusės yra traktuojamas kaip probleminis (pvz.: „Ar Tu per pastaruosius metus važiavai autobusu, troleibusu arba kita transporto priemone neturėdamas bilieto?“, „Ar Tu per pastaruosius metus tyčia nenuėjai į mokyklą arba praleidai pamoką (-as)?“). Probleminio elgesio skalę sudaro 12 klausimų. 10 klausimų vertinami 5 balų skaitmenine skale: 1 – niekada, 2 – vieną kartą per praėjusius metus, 3 – 2–3 kartus per praėjusius metus, 4 – 4–10 kartų per praėjusius metus, 5 – daugiau negu 10 kartų per praėjusius metus. Klausimai: „Kaip dažnai Tu vartoji alkoholį?“ ir „Ar Tu rūkai?“ vertinami 5 balų skaitmenine skale: 1 – niekada, 2 – kartą per mėnesį arba rečiau, 3 – keletą kartų per mėnesį, 4 – keletą kartų per savaitę, 5 – beveik kasdien. Skaičiuojant skalės suminį vertinimą, pirmiausia kiekvienas klausimas buvo standartizuojamas ir paverčiamas į T balus atskirai. Ši procedūra buvo atliekama, nes probleminio elgesio skalę sudarančių klausimų atsakymų variantai buvo skirtingi. Vėliau apskaičiuojamas visų skalę sudarančių klausimų vidurkis. Kuo vidurkio balas aukštesnis, tuo probleminio elgesio reikšmė aukštesnė. Skalės vidinis suderinamumas mūsų tyrime yra pakankamas, *Cronbacho alpha* = 0,77.

Paauglių draugystės kokybei su geriausiu draugu įvertinti buvo naudojamas *Draugystės kokybės klausimynas* (*Friendship Quality questionnaire-revised: Instrument and administration manual*, Parker and Asher, 1989). Naudoti *Draugystės kokybės klausimyną* Lietuvoje gautas J. G. Parkerio sutikimas. Leidimas parengti pirmąją lietuviškojo klausimyno versiją suteiktas E. Pakalnienei (2006). Vertinant paauglių draugystės kokybę su geriausiu draugu, tiriamojo prašoma užrašyti paties geriausio draugo vardą ir galvoti apie draugystę su juo ar ja. Tyrime naudotos 3 šio klausimyno subskalės: 1) patikimumo ir globos subskalė (angl. *Validation and Caring scale*) – atskleidžia, kiek partneriai vienas kitam padeda, rūpinasi vienas kito saugumu, gerbia vienas kito jausmus, teikia vienas kitam emocinį palaikymą; 2) intymaus atsiskleidimo subskalė (angl. *Intimate Exchange scale*) – nusako, kiek draugai gali vienas kitam atsiskleisti, patikėti savo paslaptis ir kitus intymius dalykus; ir 3) konfliktų ir išdavysčių subskalė (angl. *Conflict and Betrayal scale*) – atskleidžia nesutarimų, nepasitikėjimų, susierzinimų draugaujant laipsnį (Pakalnierė, Barkauskienė, 2006). Iš viso tiriamiesiems pateikiami 23 teiginiai. Patikimumo ir globos subskalę sudaro 10 teiginių (pvz.: „Mano geriausias (-ia) draugas (-ė) mokykloje sako, kad man sekasi tai, ką aš darau“), intymaus atsiskleidimo – 6 teiginiai (pvz., „Mano geriausias (-ia) draugas (-ė) mokykloje ir aš visada pasakojame vienas (-a) kitam (-ai) apie savo problemas“), konfliktų ir išdavysčių – 7 teiginiai (pvz., „geriausias (-ia) draugas (-ė) mokykloje ir aš smarkiai įširstame vienas (-a) ant kito (-os)“). Kiekvienam teiginiui įvertinti tiriamasis gali pasirinkti vieną iš penkių galimų atsakymų variantų („nesutinku“, „šiek tiek sutinku“, „iš dalies sutinku“, „sutinku“, „visiškai sutinku“), kurie vertinami 5 balų skaitmenine skale. Didesnis įvertis reiškia didesnę konstrukto reikšmę. Kiekvienoje skalėje gauti įverčiai standartizuojami ir verčiami į T balus. Skalių suderinamumas yra gana geras: patikimumo ir globos *Cronbacho alpha* = 0,899, Intymaus atsiskleidimo – 0,873, Konfliktų ir išdavysčių – 0,765.

Paauglių artimų draugų skaičiui nustatyti tiriamieji buvo prašomi parašyti iki 8 draugų iš mokyklos vardus ir pavardes. Jiems buvo pateiktas paaiškinimas, kas yra draugų grupė („Grupelė yra vadinami mažiausiai 3 žmonės, gana artimai bendraujantys tarpusavyje ir t. t.“).

Tyrimo eiga

Tyrimas atliktas 2008 m. kovo–gegužės mėnesiais. Tyrimui atlikti buvo gautas visų tyrime dalyvavusių mokyklų administracijos sutikimas. Visų paauglių tėvai buvo informuoti apie tyrimą. Apklausti buvo tie paaugliai, kurie patys sutiko dalyvauti tyrime ir kurių tėvai nepareikšė nesutikimo. Respondentai buvo apklausiami klasėje pamokų metu. Tyrimo dalyviams buvo paaiškinta, kad bus išlaikytas konfidencialumas, todėl prašoma nesibaiminti ir atsakyti kuo nuoširdžiau. Straipsnyje pateikiamų rezultatų apdorojimui buvo naudojamas programinis statistinių duomenų paketas SPSS 17.0. Grupėms palyginti buvo taikomas *Mann-Whitney-Wilcoxon* dviejų nepriklausomų imčių palyginimo kriterijus, nes probleminio elgesio ir draugystės kokybės skalių įverčiai statistiškai reikšmingai skyrėsi nuo normaliojo skirstinio ($p < 0,05$).

Tyrimo rezultatai

Vaikinų ir merginų probleminio elgesio palyginimas

1 lentelėje pateiktas vaikinų ir merginų probleminio elgesio palyginimas. Tyrimo rezultatai rodo, kad vaikinai pasižymi didesniais probleminio elgesio skalės įverčiais nei merginos ir šių įverčių skirtumas yra statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$). Dėl šios priežasties visi tolesni skaičiavimai buvo atliekami atskirai vaikinų ir merginų grupėms.

1 lentelė. Vaikinų ir merginų probleminio elgesio palyginimas

Skalė	Lytis	N	Vidutiniai Rangai	Mann-Whitney U	p
Probleminis elgesys	Merginos	1476	1125,01	570492,00	0,00
	Vaikinai	1146	1551,69		

Į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių vaikinų ir merginų draugystės intymaus atsiskleidimo, patikimumo ir globos, konfliktų ir išdavysčių palyginimas

Pagal probleminio elgesio skalės įverčius buvo sudarytos polinkį į delinkventinį elgesį turinčių ir tokio polinkio neturinčių vaikinų ir merginų grupės. Tiriamųjų minimali probleminio elgesio reikšmė yra 49,16, maksimali reikšmė yra 96,29, $M = 59,59$, $SD = 5,62$. Buvo sudarytos atskiros vaikinų ir merginų grupės, nes, kaip anksčiau buvo nustatyta, lytis yra reikšmingas polinkio į delinkventinį elgesį kintamasis.

Pirmiausia vaikinų ir merginų imtis buvo suskirstyta į 3 lygias dalis pagal 33,3 ir 66,6 procentilius (vaikinų imties 33,3 procentilis lygus 58,05; 66 procentilis lygus 63,02, merginų 33,3 procentilis lygus 55,54; 66 procentilis lygus 59,38). Į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių vaikinų grupei buvo priskiriami tie vaikinai, kurių probleminio

elgesio įvertis buvo mažesnis nei 58,05. Į delinkventinį elgesį polinkį turinčių vaikinių grupę priskiriami tie vaikinai, kurių probleminio elgesio įvertis buvo didesnis nei 63,02. Atitinkamai į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių merginų grupei buvo priskiriamos merginos, kurių probleminio elgesio įvertis buvo mažesnis nei 55,54, o į delinkventinį elgesį polinkį turinčių merginų grupę priskiriamos merginos, kurių probleminio elgesio įvertis buvo didesnis nei 59,38. Tiriamųjų pasiskirstymas į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių vaikinių ir merginų grupes pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal polinkį į delinkventinį elgesį

	Nelinkę į delinkventinį elgesį	Linkę į delinkventinį elgesį	Iš viso:
Vaikinai	382	383	765
Merginos	471	492	963
Iš viso:	853	875	1727

Į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių vaikinių ir merginų draugystės su geriausiu draugu intymaus atsiskleidimo skalės įverčių palyginimas pateiktas 3 lentelėje. Iš 3 lentelėje pateiktų rezultatų matyti, kad į delinkventinį elgesį linkusių vaikinių intymaus atsiskleidimo skalės įverčiai ir konfliktų ir išdavysčių skalės įverčiai yra statistiškai reikšmingai aukštesni už į delinkventinį elgesį nelinkusių vaikinių intymaus atsiskleidimo skalės įverčius ($p < 0,05$) ir už konfliktų ir išdavysčių skalės įverčius ($p < 0,05$). Į delinkventinį elgesį linkusių merginų intymaus atsiskleidimo įverčiai ir konfliktų ir išdavysčių skalės įverčiai, kaip ir vaikinių, yra statistiškai reikšmingai aukštesni už į delinkventinį elgesį nelinkusių merginų intymaus atsiskleidimo skalės įverčius ($p < 0,05$) ir už konfliktų ir išdavysčių skalės įverčius ($p < 0,05$).

Į delinkventinį elgesį linkusių vaikinių draugystės su geriausiu draugu patikimumo ir globos skalių įverčiai statistiškai reikšmingai nesiskyrė nuo į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių vaikinių draugystės patikimumo ir globos skalės įverčių ($p > 0,05$). Merginų, linkusių į delinkventinį elgesį, draugystės patikimumas ir globa, kaip ir vaikinių, statistiškai reikšmingai nesiskyrė nuo į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių merginų draugystės patikimumo ir globos ($p > 0,05$).

Taigi tyrimo rezultatai rodo, kad į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė yra intymesnė ir pasižymi didesniu konfliktų ir išdavysčių skaičiumi nei į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių paauglių draugystė. Tačiau patikimumu ir globa į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė nesiskiria nuo į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių paauglių draugystės.

3 lentelė. Į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių vaikinių ir merginų intymaus atsiskleidimo, konfliktų ir išdavysčių ir patikimumo ir globos skalių įverčių palyginimas

Draugystės kokybės subskalė	Lytis	Delinkventinis elgesys	N	Vidutinis rangas	Mann-Whitney U	p
Intymus atsiskleidimas	Vaikiniai	Nelinkęs į delinkventinį elgesį	356	330,34	54055,00	0,00
		Linkęs į delinkventinį elgesį	366	391,81		
	Merginos	Nelinkusi į delinkventinį elgesį	459	444,65	98526,00	0,06
		Linkusi į delinkventinį elgesį	479	493,31		
Patikimumas ir globa	Vaikiniai	Nelinkęs į delinkventinį Elgesį	355	354,35	62603,5	0,364
		Linkęs į delinkventinį Elgesį	366	368,42		
	Merginos	Nelinkusi į delinkventinį Elgesį	460	478,85	106097,50	0,29
		Linkusi į delinkventinį Elgesį	479	461,50		
Konfliktai ir išdavystės	Vaikiniai	Nelinkęs į delinkventinį elgesį	355	325,71	52435,5	0,00
		Linkęs į delinkventinį elgesį	366	395,23		
	Merginos	Nelinkusi į delinkventinį elgesį	459	420,30	87349,50	0,00
		Linkusi į delinkventinį elgesį	479	516,64		

Į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių vaikinių ir merginų draugų skaičius mokykloje

Kaip matyti 4 lentelėje, į delinkventinį elgesį linkę vaikinai statistiškai reikšmingai turi daugiau artimų draugų mokykloje nei polinkio į delinkventinį elgesį neturintys vaikinai ($p < 0,05$). Į delinkventinį elgesį linkusios merginos, kaip ir vaikinai, statistiškai reikšmingai turi daugiau artimų draugų mokykloje, nei polinkio į delinkventinį elgesį

neturinčios merginos ($p < 0,05$). Taigi į delinkventinį elgesį linkę paaugliai turi daugiau artimų draugų, nei polinkio į delinkventinį elgesį neturintys paaugliai.

4 lentelė. Į delinkventinį elgesį linkusių ir nelinkusių vaikinių ir merginų draugų skaičiaus palyginimas

Kintamasis	Lytis	Delinkventinis elgesys	N	Vidutinis rangas	Mann-Whitney U	p
Draugų skaičius	Vaikiniai	Nelinkęs į delinkventinį elgesį	382	356,31	62957,00	0,001
		Linkęs į delinkventinį elgesį	382	408,69		
	Merginos	Nelinkusi į delinkventinį elgesį	470	462,43	106658,00	
		Linkusi į delinkventinį elgesį	492	499,72		

Rezultatų aptarimas

Šiame tyrime siekėme palyginti polinkį į delinkventinį elgesį turinčių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės kokybę. Gauti rezultatai parodė, kad polinkiu į delinkventinį elgesį reikšmingas kintamasis yra lytis. Nustatyta, kad vaikinių elgesys yra problemiškesnis nei merginų. Tokius pat rezultatus pateikia ir B. Houtzageris (1999), teigdamas, kad tai yra vieni iš bendriausių ir mažiausiai ginčytinų duomenų kriminologiniuose tyrimuose.

Į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės kokybės su geriausiu draugu analizė parodė, kad į delinkventinį elgesį linkusių vaikinių ir merginų draugystė pasižymėjo aukštesniu intymiu atsiskleidimu nei į delinkventinį elgesį nelinkusių vaikinių ir merginų draugystė. Ankstesnių tyrimų rezultatai prieštaringi: vieni jų rodo, kad paauglių delinkventų draugystės yra mažiau intymios ir artimos nei paauglių nedelinkventų draugystės (Matlack et al., 1994, cit. pgl. Marcus, 1996; Brendgen et al., 2001), kiti rezultatai patvirtina mūsų gautus tyrimo rezultatus, kad suvokiamas intymumas ir atsiskleidimas tarp paauglių, linkusių į delinkventinį elgesį, yra didesnis nei paauglių, nelinkusių į delinkventinį elgesį (Houtzager, 1999). Gautus tyrimo rezultatus, kad į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė yra intymesnė nei į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių paauglių draugystė, galima bandyti paaiškinti remiantis E. Sutherlando (1974, cit. pgl. Haynie, 2002) *Skirtingų ryšių teorija* (angl. *Different association Theory*), kuria teigiama, kad delinkventinis elgesys yra išmokstamas sąveikaujant su darnia ir intymia draugų grupe, perimant grupės nuostatas, pritariančias delinkventiniam elgesiui. Gali būti, kad esant intymiai draugystei su geriausiu draugu taip pat yra lengviau perimti nuostatas, skatinančias delinkventinį elgesį. Didesnį paauglių, linkusių į delinkventinį elgesį, intymaus atsiskleidimo lygį tarp draugystės taip pat galėtume

paaiškinti ir tuo, kad panašios paauglių nuostatos apie delinkventinį elgesį, gali skatinti jų atsiskleidimą, atsivėrimą savo draugui.

Į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės kokybės su geriausiu draugu analizė taip pat parodė, kad į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė pasižymi didesniu konfliktų ir išdavysčių skaičiumi nei į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių paauglių draugystė. Tokie yra ir daugelio kitų tyrėjų rezultatai (pvz.: Claes, Simard, 1992; Giordano, 1995; Marcus, 1996; Brendgen et al., 2001). Pasak R. F. Marcuso (1996), didesnį konfliktų ir išdavysčių skaičių tarp paauglių delinkventų nei tarp paauglių nedelinkventų galima sieti su jų elgesio, kognityviniais ir emociniais skirtumais. Paaugliai delinkventai yra labiau linkę palaikyti įsitikinimus, pritariančius agresijos panaudojimui. Taigi galima daryti prielaidą, kad probleminis elgesys, kurį pasirenka paaugliai, turintys polinkį į delinkventinį elgesį, gali būti perkeliamas į jų bendravimą su draugais ir pasireikšti konfliktais ir išdavystėmis.

Taip pat mūsų tyrime nustatyta, kad į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė patikimumu ir globa niekuo nesiskiria nuo polinkio į delinkventinį elgesį neturinčių paauglių draugystės. Yra tyrimų, kurie patvirtina mūsų gautus rezultatus (pvz.: Claes, Simard, 1992; Giordano, 1995) ir kurie taip pat nerado jokių globojimo, rūpinimosi ir pasitikėjimo draugu skirtumų tarp į delinkventinį elgesį linkusių ir nelinkusių paauglių draugystės. Tačiau mūsų gauti duomenys prieštarauja R. F. Marcuso (1996), D. Brownfieldo ir K. Thompsono (1991) tyrimų duomenims, kuriais remiantis teigiama, kad į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė pasižymi mažesniu pasitikėjimu nei į delinkventinį elgesį nelinkusių paauglių draugystė. Remdamiesi atlikto tyrimo rezultatais, manome, kad į delinkventinį elgesį linkusiems paaugliams pasitikėjimas draugu ir globa nėra mažiau svarbus draugystės elementas nei į delinkventinį elgesį nelinkusiems paaugliams. Nors mūsų tyrime į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė patikimumu ir globa nesiskyrė nuo į delinkventinį elgesį nelinkusių paauglių draugystės atkreipiame dėmesį į tai, kad R. F. Marcusas (1996), D. Brownfieldas ir K. Thompsonas (1991) nustatė, jog paauglių, linkusių į delinkventinį elgesį, draugystė yra mažiau patikima. Manome, kad šiuos jų gautus tyrimų rezultatus galima būtų sieti su didesniu į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystės konfliktų ir išdavysčių skaičiumi.

Į delinkventinį elgesį linkusių ir nelinkusių paauglių turimų draugų skaičiaus mokykloje analizė parodė, kad į delinkventinį elgesį linkę vaikinai ir merginos mokykloje turėjo daugiau artimų draugų nei į delinkventinį elgesį polinkio neturintys vaikinai ir merginos. Mūsų gautus tyrimo rezultatus galėtų patvirtinti B. Houtzagerio (1999) atliktas tyrimas, kuriame taip pat buvo pastebėta, kad į delinkventinį elgesį polinkį turintys paaugliai turėjo nežymiai, tačiau daugiau artimų draugų nei į delinkventinį elgesį polinkio neturintys paaugliai. Galima daryti prielaidą, kad esant didesniai artimų draugų skaičiui yra lengviau perimti delinkventiniam elgesiui pritariančias nuostatas. Taip pat į delinkventinį elgesį linkusių paauglių didesniai draugų skaičiui įtakos gali turėti panašūs paauglių interesai, nuostatos į delinkventinį elgesį.

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais galima teigti, kad į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė nėra mažiau kokybiška nei į delinkventinį elgesį polinkio neturinčių paauglių draugystė. Šie duomenys patvirtina E. Sutherlando teorijoje ir M. D. Wiatrowskio ir kt. (1981) socialinio sugebėjimo modelyje pateiktą nuomonę, kad delinkventų santykiai, užmegzti su bendraamžiais, gali būti tokie pat stabilūs ir teikiantys pasitenkinimą kaip ir nedelinkventų, o didesnis konfliktų lygis tarp paauglių delinkventų nei tarp nedelinkventų netrukdo jiems sukurti kokybiškos draugystės (Giordano, 1995).

Tyrimo ribotumai ir gairės tolesniems tyrimams

Aptariant gautus rezultatus būtina atsižvelgti ir į tyrimo ribotumus. Visų pirma, tyrime paauglių draugystė buvo nagrinėjama trimis draugystės kokybės aspektais, nors jų gali būti ir daugiau. Manome, kad ateities tyrimuose į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystė būtų vertinga nagrinėti įvairesniais draugystės kokybės aspektais. Tai leistų tiksliau ir išsamiau įvertinti šių dviejų paauglių grupių draugystę.

Antra, paauglių draugystės kokybė buvo tiriama ir analizuojama remiantis paauglių santykiais su geriausiu draugu. Tačiau į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės kokybei reikšmingi gali būti ir paauglio santykiai su draugų grupe. Ateityje atliekant tyrimus reikėtų į tai atsižvelgti.

Trečia, mūsų tyrime buvo analizuojami paaugliai, kurie skyrėsi polinkiu į delinkventinį elgesį. Tačiau mes neatsižvelgėme į tai, ar šie paaugliai realiai yra atlikę nusikalstamas veikas, ar yra įtraukti į policijos prevencinę įskaitą. Ateities tyrimuose reikėtų atsižvelgti ir į tiriamųjų realiai atliktas nusikalstamas veikas bei gautus rezultatus palyginti su mūsų tyrimo rezultatais.

Ateityje atliekant tyrimus, kuriuose būtų lyginamos į delinkventinį elgesį linkusių ir tokio polinkio neturinčių paauglių draugystės, rekomenduotume atsižvelgti į mūsų išvardytus tyrimo ribotumus. Tiksliesniems skirtumams tarp paauglių, linkusių į delinkventinį elgesį ir nelinkusių į delinkventinį elgesį, nustatyti, būtų naudinga lyginti į delinkventinį elgesį linkusių ir į delinkventinį elgesį nelinkusių paauglių draugų diadas bei socialinius tinklus, nustatyti, kaip, bėgant laikui, kinta draugų polinkis į delinkventinį elgesį.

Išvados

1. Vaikinai yra labiau linkę į delinkventinį elgesį nei merginos, tačiau tiek vaikinių, tiek merginų, linkusių ir nelinkusių į delinkventinį elgesį grupėse draugystės kokybės ir draugų skaičiaus ypatumai yra panašūs.

2. Į delinkventinį elgesį linkusių vaikinių ir merginų draugystė su geriausiu draugu skiriasi nuo į delinkventinį elgesį nelinkusių vaikinių ir merginų draugystės su geriausiu draugu: į delinkventinį elgesį linkusių vaikinių ir merginų draugystė yra intymesnė ir

pasižymi didesniu konfliktų ir išdavysčių lygiu nei į delinkventinį elgesį nelinkusių paauglių draugystė; patikimumu ir globa į delinkventinį elgesį linkusių paauglių draugystė nesiskiria nuo į delinkventinį elgesį nelinkusių paauglių draugystės.

3. Į delinkventinį elgesį linkę paaugliai turi daugiau artimų draugų nei į delinkventinį elgesį nelinkę paaugliai.

Literatūra

- Abromaitienė, L. (2006). *Mokinių delinkventinio elgesio problemos mokykloje ir jų sprendimo galimybės*. KTU: Mokomoji medžiaga.
- Akers, R. L., Gang, L. (1996). A Longitudinal test of social learning theory: Adolescent smoking. *Journal of Drug Issues*, vol. 26, p. 35–42.
- Brody, K. S. (1993). Making friends. *Independent School*, vol. 53, p. 40–44.
- Berndt, T., Keefe, K. (1995). Friends' influence on adolescents' adjustment to school. *Child development*, vol. 66, p. 1312–1329.
- Brendgen, M., Markiewicz, D., Doyle, A. B., Bukowski, W. M. (2001). The relations between friendship quality, ranked – friendship preference, and adolescents' behavior with their friends. *Merrill – Palmer Quarterly*, vol. 47, p. 395–414.
- Brownfield, D., Thompson, K. (1991). Attachment to peers and delinquent behavior. *Canadian Journal of Criminology*, vol. 1, p. 45–60.
- Claes, M., Simard, R. (1992). Friendship characteristics of delinquent adolescents. *International Journal of Adolescence*, vol. 3, p. 287–301.
- Giordano, P. C. (1995). The wider circle of friends in adolescence. *American Journal of Sociology*, vol. 101, p. 661–697.
- Giordano, P., Cernkovich, S., Groat, H. T., Pugh, M. D., Swinford, S. (1998). The Quality of adolescent friendships: Long term effects. *Journal of Health and Social Behavior*, vol. 39, p. 55–71.
- Haynie, D. L. (2002). Friendship networks and delinquency: The Relative nature of peer delinquency. *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 18, p. 99–134.
- Hartup, W. W. (1996). The company they keep: Friendship and their development significance. *Child Development*, vol. 67, p. 1–13.
- Houtzager, B. (1999). Just like normal: A social network study of the relation between pretty crime and the intimacy of adolescent friendships. *Social Behavior and Personality*, vol. 27, p. 177–192.
- Kracke, B., Held, M. (1994). Problemverhalten. *Dokumentation der Erhebungs instrumente des Projekts "Individuation und sozialer Wandel"*. Universität Mannheim.
- Kroger, J. (2007). *Identity development: adolescence through adulthood*. Sage publications.
- MacNeil, G., Stewart, J. C., Kaufman, A. V. (2000). Social support as a potential moderator of adolescent delinquent behaviors. *Child and Adolescent Social Work Journal*, vol. 17, p. 361–379.
- Marcus, R. F. (1996). The friendships of delinquents. *Adolescence*, vol. 31, p. 121–133.

- Mcelhaney, K. B., Immele, A., Smith, F. D., Allen, J. P. (2006). Attachment organization as a moderator of the link between friendship quality and adolescent delinquency. *Attachment and Human Development*, vol. 8, p. 33–46.
- Nangle, D. W., Erdley, C. A., Newman, J. E., Mason, C. A., Carpenter, E. M. (2003). Popularity, friendship quantity, and friendship quality: Interactive influences on children's loneliness and depression. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, vol. 32, p. 546–555.
- Niebrzydowski, L. (1995). Friendship among Adolescents. *Child Development*, vol. 30, p. 18–20.
- Pakalnienė, E., Barkauskienė, R. (2006). Draugystės kokybė ir sąsajos su bendraamžių grupės priėmimu paauglystėje. *Psichologija*, vol. 34, p. 103–114.
- Snijders, T. A. B., Baerveldt, A. (2003). Multilevel network study of the effects of delinquent behavior on friendship evolution. *Journal of Mathematical Sociology*, vol. 27, p. 123–151.
- Welch, K. *Two major theories of Travis Hirschi*. (1998). Prieiga per internetą: <<http://www.criminology.fsu.edu/crimtheory/hirschi.htm>>.
- Wiatrowski, M. D., Griswold, D. B., Roberts, M. K. (1981). Social control theory and delinquency. *American Sociological Review*, vol. 46, p. 525–541.
- Žukauskienė, R. (2006). *Kriminalinio elgesio psichologija: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Friendship quality of adolescents, who are inclined and who are not inclined into delinquent behavior, comparison

Violeta Blažytė¹, Saulė Raižienė²

¹ Mykolas Romeris University, Faculty of Social Technologies, Institute of Psychology, Ateities St. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania, e-mail v.blazyte@gmail.com

² Mykolas Romeris University, Faculty of Social Technologies, Institute of Psychology, Ateities St. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania, e-mail saule.raiziene@gmail.com

Summary

Using a longitudinal sample this study aim was to compare friendships quality with the best friend and the amount of friends of adolescents who are inclined into delinquent behavior and who are not inclined into delinquent behavior.

The sample consisted of 2638 adolescents: 1482 boys (56.18 %) and 1156 girls (43.82 %). Respondents were divided into groups of boys and girls who are inclined into delinquent behavior and who are not inclined into delinquent behavior. Friendship quality was assessed by free J. G. Parker and S. R. Asher (1989) Friendship Quality Questionnaire subscales: 1) Validation and Caring scale, 2) Intimate Exchange scale, 3) Conflict and Betrayal scale. Delinquent behavior was assessed by problematical behavior scale evaluation, which was created by the group of project

“Political socialization development from the adolescence till the youth: mechanisms of citizens political identity development in Lithuania” researchers according to B. Kracke and M. Held (1994). Amount of adolescents’ intimate friends was assessed by asking respondents to write up to 8 friends names and surnames from the school.

Research results show that boys are more inclined into delinquent behavior than girls. Friendships with the best friend of adolescents who are inclined into delinquent behavior are more intimately exchangeable and conflicted then friendships with the best friend of those adolescents who are not inclined into delinquent behavior. Validation and caring level of adolescents, who are inclined into delinquent behavior and who are not inclined into delinquent behavior, friendships do not differ. Furthermore, adolescents who are inclined into delinquent behavior have more friends than adolescents who are not inclined into delinquent behavior.

This research shows that friendships of adolescences twho are inclined into delinquent behavior has some similarities and some differences from the friendships of adolescences who are not inclined into delinquent behavior.

Keywords: *delinquent behavior, adolescents’ friendship quality, amount of close friends.*

Įteikta / Received 2013-04-01
Priimta / Accepted 2014-03-29